

Kovács Beatrix

**A KÖTELEKVÉDŐ SZEREPE AZ EGYHÁZI HÁZASSÁGI ELJÁRÁSI
ÜGYEKBEN**

TÉZISFÜZET

Moderátor: Dr. Hársfai Katalin

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Kánonjogi Posztgraduális Intézet**

Budapest

2013

Doktori értekezésem témájának megválasztásakor az a szempont vezérelt, hogy az egyházi házassági eljárásjog olyan szereplőjéről írjak, aki nagyon meghatározó, de magyar nyelvterületen még nem készült róla összefoglaló munka.¹

Ebben a munkában a kötelékvédő tevékenységének bemutatását tűztem ki célul. A kötelékvédő témájában mind a jogtudomány, mind a joggyakorlat számos problémát vet fel és van bőven nyitott kérdés.

Disszertációm elkészítéséhez három fő célkitűzést jelöltem ki:

I. Átfogóan ismertetni a kötelékvédői hivatal történetét. (*1. Történeti áttekintés*)

II. Részletesen bemutatni a kötelékvédői hivatalt (*2 A kötelékvédői hivatal a bíróságokon; 3. Kötelékvédők a mai kánonjogban*)

III. Részletesen ismertetni a kötelékvédő sajátosságait, szerepét, részvételét és feladatait a házassági eljárásban és a per egyes szakaszaiban (*4. A kötelékvédői hivatal sajátosságai; 5. A kötelékvédő feladatai a házassági semmisségi perben; 6. A kötelékvédő szerepe a különböző eljárásokban*)

I. A három szempont közül az I. pontban jelölt célkitűzésnek, azaz a kötelékvédői hivatal történetének bemutatása elengedhetetlenül fontos, hogy erről a témáról beszélni tudjunk. Ezért írásomban áttekintettem a kötelékvédői hivatal megalkotását, a kezdeti javaslatokat is.

Disszertációm egy történeti áttekintéssel kezdtem. A kötelékvédő intézményét XIV. Benedek pápa állította fel a *Dei Miseratione* kezdetű apostoli konsitúcióval. A történeti áttekintésben megvizsgáltuk a kötelékvédő szerepét ebben a dokumentumban, majd a '17-es és '83-as CIC-ben is, majd az ezt követő DC-ben. Különösen fontosnak tartottam a *Dignitas connubii* kezdetű instrukció szabályait végigvenni. Ezek közül az egyik legfontosabb újdonság, hogy kötelékvédők – hasonlóan a bírákhoz és ügyészekhez - kötelesek törekedni arra, hogy még jobban megismerjék a házasságjogot és az eljárásjogot. A személyes képzés, a szakmai elmélyülés és a továbbképzés nemcsak lelkiismereti, hanem jogi kötelezettség is. Különösképpen kötelesek figyelemmel kísérni a Római Rota joggyakorlatát és alkalmazni azt a saját gyakorlatukban. Dolgozatomban a hatályos jogszabályokon kívül bemutattam pár rotai beszédet is, amelyek fontos figyelmeztetéseket tartalmaznak a kötelékvédők számára. Láttuk, hogy ezekben a beszédekben a pápa arra hívja fel az összes joggal foglalkozó szakembert – köztük a

---

¹ A képviselőkről és ügyvédekről Hársfai Katalin (HÁRSFAI K., *Képviselők és ügyvédek a kánoni eljárásban*, Budapest 2008.), a bíróról Birher Nándor (BIRHER N., *Mikor ítélkezhet az egyházi bíró a kánoni jogszabályok ellenében?*, Budapest 2006.) írt összefoglaló munkát.

kötélékvédőket is-, hogy ne szolgáljanak ki mindenféle érdekeket, így azt sem, hogy munkájukat a válás „elősegítésének” szolgálatába állítsák. Főleg a kötélekvédőnek a feladata, hogy védje a házasság szent kötelékét.

II. A második célkitűzést megfogalmazva bemutattam a kötélekvédő személyi előfeltételeit, kinevezését, hivatalának megszűnését, részvételének hiányát valamint a vele összeférhetetlen hivatalokat is. A részegyházak bíróságain eljáró kötélekvédők mellett külön foglalkoztam az Apostoli Bíróságokon működőkkel is.

Dolgozatomban bemutattam a kötélekvédői hivatal, felhívtam a figyelmet a '17-es és a '83-as CIC különbségére. A kötélekvédő egyházi hivatal. Mint minden egyházi hivatalnak, így a kötélekvédői hivatalnak is alkalmassági követelménye van, amelyet az 1435. kánonja ír elő: „A püspök joga, hogy ügyészt és kötélekvédőt nevezzen ki. Ezek legyenek feddhetetlen hírű, kánonjogi doktorátussal vagy licenciátussal rendelkező, okosság és igazságszeretet tekintetében kipróbált klerikusok vagy világiak.

Az elmúlt évtizedekben viszonylag sok cikk jelent meg a kötélekvédő intézményével kapcsolatban, főleg a '83-as CIC és a 2002-es DC után, ezek a szerzők az új Kódex és a DC szellemében vizsgálták a kötélekvédő intézményét.

Kitértem a világiak szerepére a bíróságon. A '83-as Kódex előtt is betölthette világi az ügyvéd és a jegyző, az ülnök és az ügyhallgató szerepét, a hatályos jog szerint azonban már lehet kötélekvédő is, férfi és nő egyaránt. A 83-as CIC szerint a kötélekvédői hivatalt világiak is betölthetik. Ez egy nagyon jó megengedése a hatályos Kódexnek, ugyanis így megnyílt a lehetőség, hogy a képzett (licenciátussal és doktorátussal rendelkező) világiak (akár férfiak, akár nők) részt vehessenek az egyházi bíróságok munkájában.

A kötélekvédő közhivatalt tölt be, törvényesen jelölik ki őt erre a feladatra, egyházi hivatalt tölt be. A püspök jogosult őt – akárcsak a bíróság többi tagját – kinevezni a saját egyházmegyéjében, míg az egyházmegyei bíróságon az, aki az alapító okirat szerint a saját bíró; a Római Rotán és az Apostoli Szignatúrán pedig a római pápa gyakorolja a kinevezés jogát.

Az ügyeket a püspök vagy az официális osztja ki a kötélekvédőnek. Az ügyenként történő kijelölés nem tartós feladat, ezért végezheti a püspök vagy az официális is egyaránt.

A '83-as CIC 1435. kánonja szerint a püspök joga az ügyész és a kötélekvédő kinevezése az egyházmegyéjében. Sokáig vita volt a kánonjogászok között, hogy vajon az általános helynök is kinevezheti-e ezeket a hivatalnokokat. Bemutattam 1917-es CIC 1589. kánonját, amely szerint

az ordinárius joga a kinevezés, a *Provida Mater* 15. cikkelye a püspök szót használja. Úgy tűnik, hogy a '83-as CIC eldöntötte a vitát, ugyanis az általános helynöknek szüksége van megbízásra a püspöktől arra, hogy különböző hivatalnokokat nevezzen ki. Habár az egyházmegyei kormányzó üresedés esetén tehet csak kinevezéseket, mivel a 427. kánon 1. §-a alapján ilyenkor ő élvezi a megyéspüspök hatalmát. Valóban úgy tűnik, hogy üresedés esetén az egyházmegyei kormányzónak kell kineveznie az egyházmegyében a kötelékvédőt - ha még nincs- az 1432. kánon alapján.

Ismertettem az egyházi hivatal fogalmának elemeit, amelyek a következők: 1. *tisztség, feladatkör* (munus); 2. *isteni vagy egyházi rendeléssel való alapítás*; 3. *tartósság* (vagyis viselőjének személyétől függetlenül, üresedés idején is fennáll); 4. *lelki* (az egyház küldetését szolgáló) cél. Itt rámutattam arra a különbségre, hogy az 1917-es CIC még megkívánta azt is, hogy a hivatal joghatósági vagy a szentségi hatalom gyakorlásával járjon. Ezért hivatala akkor csak klerikusoknak lehetett. A '83-as CIC 145. kánonja ezt a jellegzetességet elhagyta a hivatal ismertetőjegyei közül. Ennek következtében lehetővé vált, hogy világiak által betölthető tisztségek is hivatalnak minősüljenek. Tehát ennek alapján a kötelékvédői tisztség egyházi hivatal, amelyet nemcsak klerikusok, hanem férfiak és nők egyaránt betölthetnek.

A kötelékvédő kinevezése történhet az ügyek összességére vagy egyes ügyekre az 1436. kánon 2. §-a alapján. Ennél a kánonnál is egy vitatott kérdés merül fel. Ebből a kánoni szövegből úgy tűnik, hogy megnyílhat a lehetősége egynél több kötelékvédő kinevezésére az egyházmegyében. A '83-as CIC hallgat ebben a kérdésben, de párhuzamot vonhatunk azzal az esettel, amikor a 475. kánon 2. §-a alapján több általános helynököt is ki lehet nevezni, ha az egyházmegye körülményei ezt indokolják. Tehát ebből arra következtethetünk, hogy ha az egyházmegyei bíróságon sok házassági per van, akkor több kötelékvédőt is ki lehet nevezni.

Foglalkoztam a kötelékvédőre vonatkozó egyéb rendelkezésekkel is, azzal, hogy a kötelékvédőnek joga van a felek, tanúk, szakértők kihallgatásán részt venni; az egyházi bíróság többi munkatársához hasonlóan tilos elvállalnia olyan ügyet, amelyben érdekelt lehet, tilos ajándékot elfogadnia, esküt kell tennie, titoktartási kötelezettsége van.

Bemutattam a kötelékvédői hivattal összeférhetetlen hivatalokat is. A kötelékvédő szerepe az ügyészi, bírói szereppel és a jegyzőséggel összeférhetetlen. Nem lehet tanú sem ugyanabban az ügyben az a személy kötelékvédő, aki ott kötelékvédőt tölt be. Ha ezek megtörténnének, az ilyen eljárás során hozott ítélet orvosolhatatlanul semmis lenne. A

kötélékvédő csak az ügyészi hivatalt töltheti be egy és ugyanazon bíróságon, de azt sem ugyanabban az ügyben.

A 83¹-as CIC bíróságok különböző fajtáit rögzíti az egyházban. Az első fokon eljáró bíróságok az egyházmegyei bíróságok, illetve az egyházmegyeközi bíróságok lehetnek. A másodfokon eljáró bíróságok a metropolita bíróságok, az egyházmegyeközi bíróságtól érkező fellebbezésekre létesített másodfokú bíróságok, valamint azon személyeknek létesített másodfokú bíróságok, akiket az 1439. kánon megjelöl. A Szentszéki bíróságok a Római Rota és az Apostoli Szigatúra Legfelsőbb Bírósága. Mint ahogy a bíróságoknak is többfajtája van, így a kötelékvédőknek is, ugyanis minden bíróságra ki kell nevezni egy kötelékvédőt.

A kánonjogban a kötelékvédők igen széles palettájával találkozunk és ez a sokféleség megnehezíti az eligazodást köztük. Személyi kritériumokban, a tevékenységben lényeges különbség nincs köztük, a megbízásuk keletkezésében, valamint megszűnésében sem, mivel a hatályos jog megköveteli a bíróságok kötelékvédőitől, mint ahogy a többi munkatársaitól (bírósági helynök (*officiális*), helyettes bírósági helynök (*viceofficiális*), bíró, ügyész) is, hogy kánonjogi doktorátussal vagy legalább licenciátussal kell rendelkezniük. Természetes a Római Rota kötelékvédői a legképzettebbek, mivel a Rotán dolgozó bírónak, ügyésznek, ügyvédeknek és a kötelékvédőknek is a kánonjogi tanulmányaik után el kell végezniük egy hároméves képzést a *Studio Rotale*-n. Ezt a nagyobb szakmai felkészülést már a *Provida Mater* is megkövetelte a rotai házassági perekben eljáróktól. Azért is fontos, hogy a Római Rotán ilyen képzett emberek dolgozzanak, mert a Rota joggyakorlata a mérvadó, s azt kell figyelemmel kísérniük és alkalmazniuk a más bíróságon dolgozó kötelékvédőknek is, akik kötelesek törekedni arra, hogy egyre jobban megismerjék a házasságjogot és az eljárásjogot, mint ahogy ezt a DC is előírja nekik.

Bemutattam a bíróságok kinevezett kötelékvédőit, köztük az egyházmegyei, egyházmegyeközi, metropolita bíróságokéit, valamint a Szentszéki bíróságok kötelékvédőit, először a Római Rotán, majd az Apostoli Szigatúráan dolgozó kötelékvédőket és feladatukat.

III. A harmadik célkitűzést, azaz a kötelékvédői munka részletes ismertetését a házassági perben és annak egyes szakaszaiban, a dolgot legfontosabb részének tekintettem, s így a legrészletesebben is tárgyaltam. Ebben a részben azzal foglalkoztam, hogy milyen szerepe van a kötelékvédőnek a házassági semmisségi perben és a különböző eljárásokban (a házasság érvénytelenségének megállapítására irányuló okirati eljárásban, a nem szentségi felbontási

ügyekben, a megkötött de el nem hált házassági felbontási ügyekben és az egyházi rend kiszolgáltatásának érvénytelenségéről folyó ügyekben).

Egy egész fejezetet szenteltem a kötelékvédői hivatal sajátosságainak. Ebben a részben bemutattam a házasság intézményét, ami egy férfi és egy nő egész életre szóló szövetsége, mely természeténél fogva a házaspár javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul, ahogy a hatályos kódex 1055. kánonja fogalmazza meg a házasságot. A megkeresztelt férfi és nő házassága szentség.

A házasság megkötésével létrejön a felek között a kapcsolat, sajátosan az egész életre szóló házastársi viszony, amit a kánonjog nyelvén köteléknek nevezünk. A kötelékvédőnek a feladata ezt a köteléket védeni, ami egy kizárólagos és örök kötelék és a megkeresztelték között szentség.

Egy alfejezetet szenteltem a házasság felbontásának, ami korunk rákfenéje. Bemutattam II. János Pál pápa 2002-es rotai beszédét. A pápa arra hívja fel az összes joggal foglalkozó szakembert – köztük leginkább az egyházi bírót, hogy ne szolgáljanak ki mindenféle érdekeket, így azt sem, hogy munkájukat a házasság felbontása „elősegítésének” szolgálatába állítsák. Nagyon fontos, hogy a világi jogban dolgozók egyéni érdekből ne arra törekedjenek, hogy minél jobban összeugrasszák a feleket, hanem, hogy tegyenek meg mindent az emberért és az igazságosságért. Az egyházi jogban - de az államiban is - él a békéltetési kötelezettség, amit komolyabban kell venni. Utána a békéltetés menetét ismertettem és rátértem a pasztoralizmusra, amely nem arra törekszik, hogy a tönkrement házasságok érvénytelenségét mindenáron kimondja, és ezzel megoldja a problémákat, hanem az objektív igazság feltárására, amelyben a kötelékvédőnek is igen nagy szerepe van.

Megtárgyaltuk azt a kérdést, hogy a kötelékvédő milyen jogi szerepet tölt be a házassági semmisségi perekben. Többféle nézetet mutattam be, köztük Grochowskiét is, aki egy mélyreható vizsgálat után arra az eredményre jutott, hogy a házassági semmisségi eljárás egy valódi peres eljárás, amelyben a felperes a házasság megsemmisítésének megállapítását kéri, a másik fél, azaz az alperes pedig maga az Egyház, akit a kötelékvédő képvisel. A per tehát a felperes és az Egyház között zajlik. Grochowski szerint a '83-as CIC 1956-os kánonja alapján a másik házaspár a harmadik személy. Több kánonjogász nézetét is bemutattam, akik szerint a kötelékvédő az alperes szerepét tölti be. Pl. Geringer és Siemer is alperesként (*pars conventa*) tekint a kötelékvédőre. Összehasonlítottam különböző véleményeket (főleg német

kánonjogászokét: Geringer, Ahlers, Lüdicke, Siemer) a kötelékvédőről, és megállapítottam, hogy a Siemer által adott felfogás a legmegfelelőbb, ez áll a legközelebb az egyházi eljárásjog *ratio legis*éhez.

A házassági perekben mindig szerepel kötelékvédő. A kötelékvédő által játszott szerep biztosítja a felperesi kérelemre való ellentmondás által a per kontradiktórius jellegét. Így ha az alperes távol marad vagy nem mond ellent, akkor is valódi perről van szó, amit a *contradictio* (ellentmondás) különböztet meg az egyéb bírósági és hatósági eljárásoktól.

Bebizonyítottuk, hogy a kötelékvédő mindig be tudja tölteni az alperes pozícióját, biztosítani tudja a per kontradiktórius jellegét, ha részt vesz aktívan a bizonyítási eljárásban, a felek és a tanúk meghallgatásában, kérdéseket tesz fel, esetleg bizonyítási eljárást terjeszt elő.

Majd bemutattam, hogy a '83-as CIC szerint a kötelékvédőt ugyanazok a jogok és köteleességek illetik meg, mint a feleket.

Rámutattam arra is, hogy a kötelékvédő munkájának szakmai színvonaláért jogi értelemben is felelős, és felelősségre vonható - ha elmulasztotta feladatát, ami a kötelék védelme, de talán nagyobb az erkölcsi felelőssége.

Felvázoltam kötelékvédői tevékenység célját. A kötelékvédő tevékenységét az egyház szolgálatában fejt ki, tevékenysége *munus* és *officium*, mely a lelkek üdvösségének érdekét szolgálja. A kötelékvédő tevékenységének közvetlenül kell védenie a házasság szentségének érvényét, azaz a házasság felbonthatatlanságát.

Összehasonlítottam a kötelékvédői és az ügyészi hivatalt. Bemutattam, hogy a kötelékvédői hivatal összeegyeztethető az ügyészi hivatallal, mert mindkét hivatal feladatai szorosan lefedik egymást. Tehát a '83-as CIC 1436. kánon 1.§. alapján ugyanaz a személy lehet ügyész és kötelékvédő is, de ugyanabban az ügyben, ugyanis a két funkció nem tölthető be egyszerre. A kötelékvédő az ügyésszel együtt a per passzív alanya, akárcsak a felek (az alperes és a felperes). Mindkettőjük feladata a közjó védelme. A hivatalos személyek (kötelékvédő, ügyész) jogai, kötelességei hasonlóak a magánszemélyek (felperes, alperes) jogaihoz, kötelességeihez. Tehát láthattuk, hogy a kötelékvédő nem alkotja szó szoros értelemben a bíróság részét, hanem perbeli helyzete inkább a felekéhez hasonló. Persze nem nevezhető peres félnek, hiszen szereplése nem személyes érdeke, hanem a közjót hivatott előmozdítani, ugyanis a közérdek védelmét - ami a házasság védelme – képviseli a perben.

Vizsgáltam a kötelékvédő feladatát a peres és a peren kívüli eljárásokban.

Megállapítottam, hogy a kötelékvédőnek a perben való részvételével kapcsolatos problémák közül már sok minden tisztázódott, részben a jogi szabályozás – elsősorban a *Dignitas connubii* – segítségével, másrészt a kánonjogászok tudományos tevékenysége révén, ugyanakkor a peren kívüli eljárásokra még mindig a szabályozottság hiánya jellemzőbb inkább, a Kódex is csak arra utal, hogy a peren kívüli eljárásokban a peres eljárás szabályait kell követni, de nem részletezi, hogy ezt hogyan, s miképpen.

Bemutattam azt is, hogy a házastársak különválásáról folyó perekben (az úgynevezett separatiós eljárásokban) kötelékvédő nem vesz részt, de ügyésznek mindig szerepelnie kell bennük, mert a közérdeket érintik. Ennek az a magyarázata, hogy a separatiós eljárásban az eljárás nem a házassági kötelék felbontására irányul, hanem csak a házastársak különválásának (separatio) kimondására. De itt is fontos a házastársak kibékítése, a házastársi kötelék helyreállítása.

Megvizsgáltam a kötelékvédő szerepét a házassági semmisségi perekben, a házasság érvénytelenségének megállapítására irányuló okirati eljárásban, a házassági felbontási ügyekben, valamint az egyházi rend kiszolgáltatásának érvénytelenségéről folyó ügyekben.

A házassági semmisségi eljárásban a kötelékvédő feladata az, hogy védelmezze a házassági köteléket, amelyből - a házasságot megillető jogkedvezmény szerint - egy érvényes házasság keletkezett.

Bemutattam a kötelékvédő feladatait a házassági semmisségi per egyes szakaszaiban. Először a kötelékvédő szerepét a keresetlevél elfogadásában vagy visszautasításában vizsgáltam, amely során bemutattam a kánonjogászok véleményét azzal kapcsolatban, hogy az eljárásnak ebben a szakaszában mennyire aktívan vesz részt vagy kellene részt vennie a kötelékvédőnek. Én azokkal a kánonjogászokkal értek egyet, akik azt hangsúlyozzák, hogy a kötelékvédőnek részt kellene vennie abban a vizsgálatban, ahol a bíró arról dönt, hogy a keresetlevelet elfogadja vagy visszautasítja. Ezt alá is támasztottam a '83-as CIC 1434. kánonjának 2. pontjával, mely szerint valahányszor a fél kérése szükséges ahhoz, hogy a bíró valamiről rendelkezessék, a perben szereplő ügyész vagy kötelékvédő kérelme is ugyanilyen hatású.

Majd rátértem a kötelékvédő szerepére az idézéskor, itt is – mint az eljárás egyéb szakaszaiban- a '17-es CIC sokkal szigorúbban szabályozta a kötelékvédő idézését, ugyanis, ha nem idézték be a kötelékvédőt, akkor az ítélet semmis lett. A '83-as Kódex szerint, ha a kötelékvédőt nem idézték meg, a cselekmények semmisek, de csak akkor, ha nem voltak jelen, ha

jelen voltak a tárgyaláskor, vagy legalább az ítélet előtt betekintettek az iratokba, és így módjuk nyílt tisztségük gyakorlására, a perbeli cselekvés utólag orvoslódik. Ebből is látszik, hogy a kötelékvédő részvételét a '17-es CIC sokkal szigorúbban szabályozta. A hatályos Kódex előírása több rugalmasságot enged az eljárásban és inkább a kötelékvédő szerepének a lényegére helyezi a hangsúlyt. Mindegy, hogy mikor jelenik meg a perben, a lényeg, hogy gyakorolhassa a feladatát, ami nem más, mint a házassági kötelék védelme. A DC 56. cikkelye szigorúbban fogalmaz, ugyanis azt mondja, hogy a kötelékvédőnek „kezdetől fogva és az eljárás folyamán a jog előírásai szerint be kell avatkoznia és az eljárás minden fokán, az ügy igazság szem előtt tartva, köteles mindenféle bizonyítást, ellenvetést, kifogást előterjeszteni, amelyek a kötelék védelmét előmozdítják.”

Az eljárás következő szakaszában, a perfelvételkor nem követelmény, hogy a kötelékvédő részt vegyen, hisz a perfelvétel a felek (alperes és felperes) kérelméből és válaszából, vagyis a keresetlevélből és az idézésre adott válaszból történik a bíró által. Bár a Római Rota gyakorlata is, hogy meghívják a kötelékvédőt a perfelvételre. Habár úgy tűnik, hogy a kötelékvédőt a döntéshozatalból kihagyják vagy nincs is jelen rajta

Majd rátértem a kötelékvédő feladataira a bizonyítási szakaszban. A '83-as CIC már nem követeli meg a kötelékvédőtől, hogy jelen legyen a kihallgatáson és ő állítsa össze a kérdőpontokat, javasoljon új kérdést a kihallgatáson, amennyiben az szükséges, írjon észrevételt, ahogy azt a '17-es CIC előírta. A '83-as Kódex egyszerűen csak azt állítja, hogy a kötelékvédőnek joga jelen lenni a felek, tanúk és szakérték kihallgatásánál, betekinteni a peres iratokba (még ha közzé sem tették azokat) és megvizsgálni a felek által beterjesztett okmányokat. Ezek a változások nem azt mutatják, hogy a kötelékvédő szerepe lecsökkent. Mivel a 83-as CIC 1432. kánon hangsúlyozza, hogy a kötelékvédő „hivatalból köteles előterjeszteni és kifejteni mindazt, amit a semmisség vagy a felbontás ellen ésszerűen fel lehet hozni” végig az eljárás során, tehát a bizonyítási szakaszban is. Habár a hatályos Kódex szerint már nem kötelessége a kötelékvédőnek a kérdőpontok összeállítása, de joga meg van hozzá, mint ahhoz is, hogy jelen legyen, amikor a bíró a feleket vagy azok egyikét meghallgatja.

Egy fontos dologra hívtam fel a figyelmet, ami a *Dignitas connubii* kezdetű Instrukció óta nagyon hangsúlyos része a bizonyítási szakasznak, s ez a rész a szakértők meghallgatása, amelyen a '83-as CIC és a DC szerint is részt vehet a kötelékvédő, sőt véleményem szerint kötelezően részt kellene vennie. Az igazságos döntést nagymértékben befolyásolja a jó szakértői

vélemény. A szakértőkkel kapcsolatban fontos kritériumokat állít fel a DC. Hivatásának gyakorlására legyen alkalmas személy, aki szükséges tudással és gyakorlattal egyaránt rendelkezik, legyen tisztességes és vallásos. A DC azt írja elő, hogy amikor a bírák a szakértőt kiválasztják, vegyék figyelembe a kötelékvédő véleményét is és olyan személyt jelöljenek ki, aki a keresztény antropológiai alapelveket magévá teszi. A kötelékvédői is csak úgy találja meg az objektív igazságot és úgy tudja megírni a legjobb észrevételeit, ha részt vesz a szakértők meghallgatásán.

Majd rátértem arra, hogy a kötelékvédőnek milyen szerepe van a kérdőpontok összeállításában. Az 1917-es CIC csak a kötelékvédő részéről engedélyezte a kérdőpontok összeállítását. A kötelékvédői kérdések összeállításának szempontja a házasság érvényességének bizonyítására irányult. Az igazság kiderítésének igénye tette szükségessé, hogy az 1983-as Kódex mind a felek és az ügyész, mind a kötelékvédő részéről lehetővé tegye bizonyítási indítványok megtételét. Részletesen bemutattam a kérdőpontok összeállításának a folyamatát. Példákkal szemléltettem mind az általános, mind a részleges kérdéseket. Ebből kiderült, hogy az általános kérdések a felek és a tanúk vallására, foglalkozására, születésének helyére, idejére, lakóhelyére, plébániájára vonatkoznak. A részleges kérdések konkrét tényállásokhoz kapcsolódnak, amit a keresetlevélben részletesen leírtak. A kötelékvédőnek alaposan át kell tanulmányoznia a keresetlevelet, hiszen csak az alapján tehet fel olyan kérdéseket, amelyek segítik a bíróság munkáját, amelyeknek célja az igazság kiderítése.

Bemutattam az ügy vitáját is, amelyben a kötelékvédő észrevételt terjeszt elő és ebben felsorolja mindazt, ami a kötelék érvényessége mellett szól. Felhívtam a figyelmet a vitával való problémákra is, ugyanis a kódexrevízió során sokan feleslegesnek tartották a vitát, szerették volna kihagyni az eljárásból, pedig a vita elhagyása a védekezési jog megsértése lett volna, ugyanis mind a feleket, mind a kötelékvédőt – aki a házasságot védelmezi - megfosztották volna attól a lehetőségtől, hogy az eljárás végén összefoglalják érveiket, amelyek hatással lehetnek a bíró döntésére.

Ismertettem a kötelékvédő észrevételeit, amelyben össze kell foglalnia a tényeket és jogokat illetően a következtetéseit. Ugyanis a CIC 1432. kánonja alapján: a kötelékvédő köteles hivatalból előterjeszteni és kifejteni mindazt, amit a semmisség vagy a felbontás ellen ésszerűen fel lehet hozni. Utaltam XII. Piusz pápa rotai beszédére, amelyben a pápa kifejtette, hogy a kötelékvédőnek nem kell „mesterséges védelmet gyártania”, ugyanis írhatja azt is, hogy értelmes

megjegyzést nem tud felhozni a házasság érvényessége mellette, de ilyenkor is meg kell írnia az észrevételeit: hivatkozni kell a konkrét tényekre és össze kell foglalnia a jogi érveket. Bemutattam a megkötött de el nem hált házasság felbontására irányuló eljárásban a kötelékvédő észrevételeit, amelynek bővebbnek kell lennie, mint a házassági semmisségi eljárásban, ugyanis a kötelékvédő észrevételeit a megyéspüspöknek fel kell terjesztenie az Apostoli Szentszékhez. Még egy fontos dologra hívtam fel a figyelmet: a bírónak akkor is be kell szereznie a kötelékvédő észrevételeit, ha a felek lemondtak a védekezésről. Persze, ha a bíró erre ösztönözte a kötelékvédőt, de az nem teljesítette, ettől függetlenül érvényesen hozhatja meg az ítéletét a bíró.

A kötelékvédő fellebbezését bemutatva leírtam, hogy a kötelékvédő a felekhez hasonlóan fellebbezhet. Fontos megjegyeznünk, hogy csak az fellebbezhet, aki sérelmesnek érzi az ítéletet. Tehát a kötelékvédő csak a semmisséget kinyilvánító ítélet ellen fellebbezhet. A '17-es CIC még előírta a kötelékvédő fellebbezési kötelességét, ha az első ítélet a házasság semmisségét állapította meg. Ez a kötelezettség a '83-as CIC-ben nem maradt meg – mégha sok kánonjogász így is vélekedik – ugyanis felesleges lenne, mert egyébként is két egybehangzó ítéletre van szükség ahhoz, hogy a semmisség kinyilvánítása végrehajthatóvá váljék, ezért maga a törvény az 1682. kánonban rendeli el a felperes érdekében, hogy az első semmisséget kinyilvánító ítélet után a következő fokon szülessék ítélet, akkor is, ha senki sem fellebbezett.

A kötelékvédő a per során minden percselekménynél jelen lehet, sőt véleményem és sok már kánonjogász véleménye szerint az a legjobb, ha részt vesz az összes percselekményben, ugyanis akkor ismeri meg a teljes igazságot az adott házassággal kapcsolatban, s csak ilyenkor tudja teljes egészében teljesíteni a feladatát, amely nem más, minthogy a perben előterjessze mindazt, amit a házasság semmissége vagy felbontása ellen ésszerűen fel lehet hozni. Sajnos a gyakorlatban a kötelékvédő részvétele sokszor csak formális.

A házasság érvénytelenségének megállapítására irányuló okirati eljárásban épp úgy részt vesz kötelékvédő, habár ebben - az eljárás jellegéből is adódóan - nem olyan tevékeny a szerepe. A nem szentségi házasságok felbontásának eljárásában is részt kell vennie a kötelékvédőnek, akinek jelen kell lennie a felek és a tanúk meghallgatásánál, sőt akár a kötelékvédő is összeállíthatja a kérdéseket, akárcsak a püspök vagy a püspök által megbízott bíró. A megkötött de el nem hált házasságok felbontásánál a vizsgálati szakaszban részt kell vennie a kötelékvédőnek, de nem kell jelen lennie minden meghallgatáson. Ebben az eljárásban is, mint minden házassági eljárásban a kötelékvédő feladata az, hogy javasoljon és kifejtse minden érvet,

amit ésszerűen a bontás ellen fel lehet hozni, s amivel az objektív igazságot ki lehet deríteni. Fontos, hogy ebben az eljárásban csak a vizsgálati szakaszban vesz részt a kötelékvédő, s észrevételeit a püspöknek tovább kell küldeni a Szentségi és Istentiszteleti Kongregációnak, tehát azt a legalaposabban, az igazságnak a legmegfelelőbbben kell megírnia. Majd egy kis kitérést tettünk, s megvizsgáltuk a kötelékvédő szerepét az egyházi rend kiszolgáltatásának semmisségéről szóló eljárásban. A '83-as CIC 1432. kánonja előírásai szerint az olyan ügyek számára, ahol az egyházi rend kiszolgáltatásának semmisségéről van szó, ott is – a házassági semmisségi, illetve felbontási ügyekhez hasonlóan – nevezzenek ki az egyházmegyében kötelékvédőt, aki hivatalból köteles előterjeszteni és kifejtteni mindazt, amit a semmisség ellen ésszerűen fel lehet hozni. A felszentelés semmisségének kinyilvánításáért folyó perekben a kötelékvédőt ugyanazok a jogok illetik meg és ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint a házassági semmisségi perek kötelékvédőit, így a két eljárásban fellépő kötelékvédő szerepe párhuzamba állítható.

Mivel a '17-es és a '83-as Kódex eltérően szabályozza a kötelékvédő feladatait az egyházi házassági eljárásban, ezért azt is célul tűztem ki, hogy összehasonlítsam a két kódex szabályozását, s keressem arra kérdésre a választ, hogy melyik törvénykönyv szabályozás a jobb? Összegzésül elmondhatjuk, hogy ugyan a '17-es CIC sokkal részletesebben szabályozta a kötelékvédő feladatait a házassági peres eljárásban, mint a '83-as Kódex, de ez nem jelenti azt, hogy a kötelékvédő szerepe lecsökkent az új Törvénykönyv hatására. Mivel a '83-as CIC 1432. kánonja hangsúlyozza, hogy a kötelékvédő „hivatalból köteles előterjeszteni és kifejtteni mindazt, amit a semmisség vagy a felbontás ellen ésszerűen fel lehet hozni” végig az eljárás alatt, tehát mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy a házassági köteléket védelmezze, ugyan már kérdőpontokat nem kötelező előállítania, fellebbezni sem kötelessége már, de mindkettőhöz megmaradt a joga, akár csak ahhoz, hogy részt vegyen a felek, a tanúk és a szakértők kihallgatásán. De ahogy a hatályos Kódex szellemisége is mutatja, hogy a lényeg nem a részletező, aprólékos előírások betartásában van, hanem a kötelékvédői hivatal tevékenységének céljában - ahogy ezt be is mutattam a dolgozatomban. A kötelékvédői tevékenység célja pedig a házassági kötelék védelme, amelyért a kötelékvédő erkölcsi és jogi értelemben is felelős, tehát ha ezt elmulasztotta az eljárás során, azért felelősségre vonható.

Nagy jelentősége a '83-as CIC-nek, hogy a II. Vatikáni Zsinat szellemének megfelelően kezdtek megjelenni a világi hívők az egyházi bíróságok tagjai között, ugyanis a hatályos Kódex

megengedte, sőt azt szorgalmazta, hogy világiak is töltsenek be egyházi hivatalt, például dolgozatunk „főszereplőjét”, a kötelékvédői hivatalt is.

A Dignitas Connubii Instrukció (2005) pedig azt is mondja, hogy a kötelékvédők kötelesek törekedni arra, hogy még jobban megismerjék az egyházi házasság-és eljárásjogot. Mind a klerikusok, mind a szerzetesek és mind a világi kötelékvédőknek jogi kötelezettsége a személyes képzés, szakmai elmélyülés és a továbbképzés. Különösen kötelesek figyelemmel kísérni a Római Rota joggyakorlatát és alkalmazni saját gyakorlatukban, hogy minél egységesebb legyen az egyházi eljárásjog a világban.

Remélem dolgozatomban sikerült átfogó képet adnom a kötelékvédőről és a dolgozat során felmerült kérdésekre választ adnom.